

ЕЙДЕТИКА У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті розглядається проблема посилення корекційно-розвиткової роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку шляхом використання прийомів ейдетики. Здійснено теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури. Організовано експериментальну апробацію впливу прийомів ейдетики на ефективність корекційної роботи з дошкільниками із затримкою психічного розвитку. Встановлено, що використання прийомів ейдетики є ефективним методом підвищення у них пізнавальної активності, збагачення і закріплення словникового запасу, асоціативно-образного мислення та соціально-емоційного розвитку. Намічено основні напрямки удосконалення корекційно-розвиткової роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку.

Ключові слова: затримка психічного розвитку, корекційно-розвиткова робота, ейдетика, ейдетизм, мнемотехніка, пізнавальна активність, пам'ять, уява, асоціативно-образне мислення.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямів сучасних наукових досліджень в галузі освіти дітей з особливими освітніми потребами є пошук інноваційних шляхів посилення ефективності корекційно-відновлювальної роботи з ними. Серед названої категорії дітей потенційно найбільш перспективними щодо розвитку і соціальної реабілітації є діти із затримкою психічного розвитку.

Однією з провідних характеристик названої категорії дітей є уповільненість темпу їхнього розвитку, недостатній рівень сформованості пізнавальної діяльності в окремі вікові періоди, що створює умови ризику виникнення специфічних навчальних труднощів і освітньої неуспішності дитини в цілому [2]. Визначальними умовами забезпечення повноцінної реалізації освітнього маршруту таких дітей є ранній початок корекційної допомоги, вчасне використання сензитивних періодів розвитку їхніх психічних функцій, що складають передумови освітньої діяльності, застосування адекватних технологій інтенсифікації процесу становлення та ампліфікації когнітивно-особистісних якостей дитини як здобувача освіти.

Наразі відбувається переосмислення змісту корекційної роботи у відповідності до нових освітніх стандартів, які враховують потреби дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі із затримкою психічного розвитку. Нові підходи в корекційній освіті полягають у зміщенні акценту в бік особистісного, соціально-емоційного розвитку, самосвідомості, саморегуляції поведінки в соціумі, формуванні життєвих компетентностей дитини з урахуванням її індивідуальних можливостей і потреб, особливостей психічного і фізичного стану.

Характерною рисою корекційно-розвиткової роботи з дітьми з особливими освітніми потребами сьогодення є розробка і активне впровадження різноманітних за характером і змістом інноваційних практик. Проте в роботі з

дітьми із затримкою психічного розвитку не всі інноваційні нововведення можуть бути доцільними. Для досягнення належного корекційного ефекту важливо не втратити баланс між індивідуальними можливостями дитини і результатом педагогічного впливу. Адже ефективними можуть бути лише ті корекційні засоби, котрі є співмірними з можливостями дитини, перебувають у зоні її найближчого розвитку, стимулюють його, готують формування нових умінь та навичок, підвищують рівень сформованості перцептивних та наочно-образних дій тощо.

У нашому дослідженні ми звернулись до такого напрямку психологічної науки, як ейдетика, її нейропсихологічних основ.

Аналіз актуальних досліджень. Вивчення ейдетики розпочав німецький учений Ерік Йенш зі своїми однодумцями (О. Кро, Х. Фрайлінгом) на початку ХХ століття. Тоді ж було введено термін «ейдетизм» та розроблено класифікацію рівнів вираження ейдетизму [8, 14].

У вітчизняній науковій літературі проблема ейдетики досліджувалась у роботах П. П. Блонського, Л. С. Виготського, О. Р. Лурії, а також у сучасних розробках І. Матюгіна, Є. Антощука, Г. Чепурного.

Так, видатний учений-психолог О. Р. Лурія вперше поділив методики запам'ятовування на два основні напрямки: мнемотехніку (методи, в основі яких лежить вербально-логічне мислення) та ейдетику (від грецького «ейдос» - вигляд, образ, уява; методи, що спираються на конкретно-уявне мислення) [3].

У середині 80-х років ХХ ст. російським ученим І. Матюгіним була створена методика під назвою «Школа ейдетики», тобто система розвитку уяви, образного мислення та їхнього усвідомленого використання [1, 8].

В Україні ідеї розвитку ейдетики І. Матюгіна на дещо нових підходах та шляхах реалізації отримали підтримку і вдосконалення в роботі вченого Євгена Антощука «Українська школа ейдетики», а також у науково-методичних розробках українського педагога Ольги Пащенко, які з успіхом застосовуються для розвитку дошкільників.

Ейдетика, як напрям психологічної науки, вивчає різновид образної пам'яті, який виражається в збереженні яскравих наочних образів предметів після припинення їх дії на органи чуттів (явище ейдетизму). Деякі вчені вважають, що виникнення такої здатності як ейдетизм – це закономірна стадія розвитку дитини, вроджена здатність дітей бачити, мислити, запам'ятовувати образно [8, 14 - 15].

Розвиток ейдетизму у дитини пов'язаний з роботою правої і лівої півкуль головного мозку. Ліва півкуля відповідає за логіку. Навчання в основному базується на роботі лівої півкулі і зовсім мало задіює праву півкулю, яка відповідає за образне мислення. Задіюючи праву півкулю, ми збільшуємо ресурси пам'яті людини та її можливості. Саме синтез, гармонійна робота правої та лівої півкуль головного мозку, логіки і образного мислення формує новий, творчий підхід у використанні освітніх і виховних технологій [9, 13].

Розвиток функцій правої півкулі (просторові уявлення, соматогнозис – відчуття і управління власним тілом, зорове сприймання, копіювання, нюх, дотик, смак, ритм і т. д.) – обов'язкова умова повноцінного дозрівання функцій лівої півкулі (мова, логіка, аналіз, самоконтроль, увага, соціальні комунікації, рефлексія, програмування і т. д.).

Дослідження сучасних нейропсихологів (А. Семенович, 2002, А. Сиротюк, 2002, О. Єфимов, 2004) доводять, що найінтенсивніший розвиток правої півкулі (розвиток творчої, образної уяви) відбувається у дівчаток до 7 років, у хлопчиків – до 8. Найчутливішим (сензитивним) періодом для розвитку функцій лівої півкулі (логічної, мовної) є період до 9 – 12 років [6; 8, 6].

А. Сиротюк, зокрема, зазначає, що до 7-річного віку пластичність систем мозку через відсутність у ньому жорстких зв'язків має величезний аутокорекційний потенціал. До 9-річного віку за нейробіологічними законами мозок завершує свій інтенсивний розвиток. Його функціональні зв'язки стають все більш жорсткими і малорухомими. Всі енергетичні ресурси мозку звертаються до передніх відділів лівої півкулі. У цей період внаслідок виснаження внутрішніх компенсаторних функціональних можливостей дитини корекційний процес часом набуває характеру муштри. Навчання дітей має відбуватися правопівкульним способом – через творчість, образи, позитивні емоції, рух, простір, ритм, сенсорні відчуття [5, 7-9].

Таким чином, можна припустити, що використання прийомів ейдотехнології в роботі з дітьми із затримкою психічного розвитку може виступати ефективним засобом корекції властивих їм недоліків психічного розвитку.

Метою цієї статті є висвітлення результатів експериментальної апробації впливу прийомів ейдетики на ефективність корекційної роботи з дошкільниками із затримкою психічного розвитку.

Методи дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури, планомірне спостереження, навчальний експеримент, порівняльний аналіз та узагальнення експериментальних даних.

Виклад основного матеріалу. Найбільш визнаним визначенням затримки психічного розвитку (ЗПР) є: тип уповільненого дизонтогенезу. Це уповільнення психофізичного та емоційно-вольового темпу розвитку дитини, яке проявляється у недостатності загального обсягу знань, незрілості мислення, переважанні ігрових інтересів, швидкому пересиченні в інтелектуальній діяльності.

З наукових досліджень і практики навчання дітей із затримкою психічного розвитку відомо, що названі діти належать до групи ризику виникнення відставання в когнітивному розвитку [2]. Але найголовнішим є те, що передумови розвитку інтелекту таких дітей збережені та за сприятливих умов динаміка їхнього розвитку має висхідний характер, труднощі виявляються здоланими. Ключову роль у розвитку дітей відіграє вчасно розпочата інтенсивна педагогічна корекція.

Інтелектуальний розвиток дитини визначається обсягом її знань та уявлень про навколишній світ, рівнем сформованості мислительних операцій та мовлення. Достатня сформованість мислительних операцій у дітей з нормальним розвитком дозволяє їм оперувати наявними знаннями: порівнювати, знаходити спільні і відмінні ознаки, об'єднувати в групи за схожістю, тобто робити елементарні узагальнення та користуватися найбільш вживаними узагальнюючими словами-поняттями [7, 3].

У дітей із затримкою психічного розвитку узагальнюючі поняття формуються дуже повільно, а діти із порушеннями розумового розвитку не оволодівають ними у повній мірі. Внаслідок цього діти з психофізичними

порушеннями не можуть застосовувати уміння і навички на практиці, незважаючи на наявність певних знань.

Достатнім орієнтуванням у мовленнєвій дійсності є вміння дитини розрізняти на слух і правильно вимовляти звуки рідної мови, розуміння зверненого мовлення та вміння будувати власне висловлювання, яке дозволяє спілкуватися в межах доступних даному віку знань та уявлень [7, 4]. Для дітей із ЗПР характерна затримка мовленнєвого розвитку (пізня поява перших слів, відставання у формуванні фразового мовлення), низька мовленнєва активність, недостатнє розуміння зверненого мовлення, особливо страждає розуміння логіко-граматичних конструкцій, стійкі фонетико-фонематичні порушення, обмеженість словника.

Мовленнєва діяльність формується у єдності з мисленням, що визначається зв'язком між словом і поняттям (Л. С. Виготський). Отже, дітям важко оволодіти словесно-логічним мисленням, що призводить до порушень морфологічної структури слів і синтаксичної структури речень.

Слід зазначити, що діти із ЗПР мають нестійку увагу і низький рівень пам'яті. Це значно утруднює запам'ятовування навіть простих віршів, скоромовок, а також переказування казок, оповідань. Діти часто пропускають персонажів, не запам'ятовують послідовність подій, оскільки недостатньо встановлюють причинно-наслідкові зв'язки різної складності та мають труднощі у побудові програми подій.

У нормально розвинених дітей сюжетно-рольова гра до шести років досягає найвищого розвитку. У дітей із ЗПР гра перебуває на ранніх етапах свого становлення. Проте, ігрова діяльність дітей із ЗПР на відміну від дітей з порушеннями розумового розвитку більш розвинена та емоційна. Але без спеціального навчання не переходить на рівень сюжетно-рольової гри, яка вимагає дії в уявному плані, планування розвитку сюжету. Такі утруднення пов'язані з бідністю образної сфери дітей із ЗПР. Діти з порушеннями розумового розвитку залишаються на рівні предметної ігрової діяльності.

З огляду на своєрідність характерних недоліків розвитку, серед яких: зниження пізнавальної активності (довільності), низький рівень загальної обізнаності, недостатність сформованості пізнавальних процесів, довільності, просторових і часових уявлень, мовленнєвого розвитку, низький рівень розвитку ігрової діяльності, незрілість емоційної сфери та саморегуляції тощо (К. Лебединська, І. Марковська, Н. Борякова, О. Слепович, У. Ульяновка, Т. Ілляшенко, А. Обухівська, С. Шевченко), діти із ЗПР потребують особливої педагогічної уваги та інтенсифікації процесу розвитку і навчання. Водночас, діти із ЗПР продуктивно взаємодіють з дорослими, здатні приймати допомогу, здатні до навчаності.

Методики корекційно-розвиткової роботи мають забезпечувати мотивацію дітей до пізнання, стимулювати розвиток психічних процесів, ставити перед необхідністю спрямовувати зусилля на пошук нового і цікавого, вчити застосовувати знання і вміння для розв'язання конкретних завдань.

У корекційно-розвитковій роботі важливо використовувати методи і прийоми, здатні зацікавити дитину із затримкою психічного розвитку, викликати у неї інтерес до навчального матеріалу, запустити механізм активного сприймання матеріалу, отримати емоційний відгук. Задля підвищення

продуктивності діяльності навчальні завдання повинні пропонуватись в ігровій формі.

Виконання завдань, що склали експериментальну методику, спрямовані на актуалізацію:

- наочно-дійового, наочно-образного і логічного мислення;
- довільного аналізуючого сприймання.

Процес виконання експериментальних завдань був забезпечений додатковими унаочнюючими матеріалами (малюнками, схемами, піктограмами).

Використання прийомів ейдетики передбачалось також для розвитку мовлення. Провідним корекційним засобом при цьому обрано актуалізацію асоціативно-образного мислення, враховуючи вікові та індивідуальні особливості дітей, використовуючи такі прийоми ейдетики:

- вільні асоціації, пов'язані з предметними образами;
- асоціації з використанням кольору;
- асоціації на основі сприйняття геометричної форми;
- асоціації тактильні, звукові, смакові, нюхові;
- предметні асоціації;
- піктограми (кольорові і чорно-білі);
- прийом «Аналогія».

Застосуванням названих прийомів передбачалось впливати на активізацію спілкування, покращення розуміння мовлення, уточнення (розрізнення) фонетико-фонематичних уявлень, закріплення словника, формулювання висловлювань.

Серед прийомів ейдотехніки особлива увага надавалась методу піктограм, завдяки якому схематично і компактно вдається фіксувати інформацію, легко запам'ятовувати її, надовго утримувати в пам'яті, вчасно відтворювати. Зокрема, передбачались спеціальні малюнки-піктограми (опорні схеми-малюнки, план висловлювання, мнемотаблиці) для забезпечення зв'язного мовлення, для запам'ятовування і відтворення віршів, скоромовок, забавлянок; складних сюжетів, послідовності подій прозових творів, повноти відтворення сюжету.

Оскільки у дітей із ЗПР у словнику переважає номінативний словник, для активізації предикативного словника використовувались також малюнки-піктограми. Враховуючи конкретність мислення дітей, це були спрощені варіанти малюнків для позначення дієслів замість складних піктограм. Така форма роботи допомогла дітям не тільки запам'ятати слова, але і зрозуміти їх значення.

Для засвоєння букв використовувалась методика О. Пащенко. Технологія полягала в тому, що між буквою і образом створюються асоціативні зв'язки, які після графічної трансформації нагадують букву, якої вони стосуються. Кожен асоціативний образ починається на ту букву, в яку він трансформований. До кожного образу запропонований вірш, у якому згадується асоціативний образ [4, 3].

Під час занять з розділів «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в соціумі», «Дитина в природному доквіллі» включалися дидактичні ігри на основі колірних, тактильних, звукових, смакових, нюхових, графічних асоціацій; асоціацій, пов'язаних з геометричними фігурами.

Для закріплення знань про цифри широко використовувався прийом ейдотехніки «Аналогія»: добираючи для кожної цифри - від 0 до 9 – характерні ознаки за аналогією (схожістю), вивчали з дітьми коротенькі, цікаві за сюжетом віршики. На основі зовнішньої схожості добирали для кожної цифри картинку-образ із цікавим персонажем. Це дидактичні ігри «Де заховалась цифра?», «На що схожа цифра?», «Сховай цифру в малюнок», «Добери потрібну цифру».

Висновки. Аналіз спостережень та результатів проведення корекційно-розвиткових занять з активним використанням прийомів ейдетики підтверджують їхній помітний вплив на розвиток пізнавальної діяльності дітей із затримкою розвитку за такими напрямками:

- підвищення пізнавальної активності в цілому, зростання допитливості, бажання брати участь як в індивідуальних, так і в групових заняттях, цікавість до навчальних матеріалів;

- стрімке зростання вербальної комунікації, збагачення змісту зв'язних висловлювань за якістю і кількістю вербального матеріалу; подолання індивідуальних проблем зв'язного мовлення окремих дітей; підвищення швидкості запам'ятовування і якості відтворення віршів, казок (пісень, забавлянок); розуміння логіко-граматичних конструкцій.

- швидкість засвоєння букв, цифр, геометричних фігур;

Під час виконання завдань у багатьох дітей з'явилися :

- а) здатність до концентрації уваги відповідно змісту завдання;

- б) навички використання аналізуючого сприймання, застосування пошукових дій, обдумування шляхів виконання завдання, визначення головного (ознаки, персонажа, деталі тощо), встановлення закономірності, послідовностей; вміння користуватись найбільш вживаними узагальнюючими поняттями;

- в) навички обґрунтовувати відповідь, прийняте рішення, пояснити причину; передбачити наслідки тощо.

У порівнянні з дітьми з типовим розвитком, включення прийомів ейдетики в роботу з дітьми із затримкою розвитку передбачає підготовчу роботу, ігри ейдетичного напрямку потребують поступовості, попередньої підготовчої роботи та багаторазових повторень (детальних роз'яснень, показу можливих зразків і варіантів, розуміння символів, асоціацій).

Першими індикаторами корекційного ефекту використання прийомів ейдетики у дітей є помітне зростання цікавості, допитливості, комунікативної активності під час занять, вияв довільності та аналізуючого сприймання і уяви.

У дітей розвинулось вміння бачити і помічати ознаки навколишніх предметів. Згодом, з розвитком аналізуючого зорового сприймання, уяви діти з високою активністю і цікавістю включалися в ігри, розуміли їх зміст і, навіть, самостійно поза грою починали шукати асоціативні образи в оточуючих предметах. Цікавість і спостережливість є неодмінною передумовою формування мислення. Пізнавальний інтерес є рушійною силою розвитку дитячої психіки, адже діти набагато легше запам'ятовують той матеріал, який викликає зацікавленість і доступний для розуміння. Внаслідок цікавого, радісного навчання підвищується працездатність і можливість концентрувати увагу.

Слід особливо підкреслити високу ефективність використання прийомів ейдетики у розвитку мовлення. Значно збільшились можливості та вміння дітей у побудові зв'язних висловлювань, їх граматично правильному оформленні. Якісно збагатився словниковий запас дітей із затримкою психічного розвитку,

покращилось розуміння значень слів. Впровадження ейдетичної методики суттєво підвищило інтерес дітей до мовленнєвої діяльності. Дошкільники послідовніше і логічніше висловлювали думки, краще розуміли причинно-наслідкові зв'язки.

У нашому дослідженні прийоми ейдетики були задіяні також у роботі з дітьми із інтелектуальними порушеннями легкого ступеня. Проте корекційний ефект у цих випадках виявився значно нижчим і тривалішим у часі у порівнянні з дітьми із затримкою психічного розвитку.

Перспективи подальших наукових розвідок. Діти із затримкою психічного розвитку мають достатні внутрішні резерви розвитку, чутливі до допомоги, здатні до навчуваності. Проте, виявляти їх через обмеження в розвитку мовлення, підвищену збудливість або загальмованість, порушення саморегуляції таким дітям без сторонньої допомоги тяжко. З огляду на ефективність впливу прийомів ейдетики на загальний психічний розвиток і впорядкування поведінки дітей зазначеної категорії, необхідно систематизувати, розширити і розробити нові прийоми ейдетики у вигляді методичних рекомендацій для педагогів дошкільних закладів освіти, які виховують дітей із затримкою психічного розвитку. Актуальним і надалі є пошук і впровадження у корекційно-розвиткову роботу інноваційних технологій, які будуть зорієнтовані на індивідуальний підхід до дитини і сприятимуть не лише розвитку психічних процесів, але і надаватимуть дітям впевненості у власних силах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антошук Є. В. Знайомтеся, ваша пам'ять. / Є. В. Антошук. – Київ: Шкільний світ, 2010. – 191 с.
2. Ілляшенко Т., Рождественська М. Розвиваємо та навчаємо дитину. Психологічна допомога / за ред. Т. Ілляшенко, М. Рождественської – К. : Редакція загальнопедагогічних газет, 2014. – 96 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»)
3. Лурия А. Р. Основы нейропсихологии: Учеб. пособие для студ. Высш. учеб. заведений. – 3-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 384 с.
4. Пащенко О. Л. Асоціативне вивчення букв з елементами ейдетики. Креативна методика для роботи з дітьми від 2 до 6 років. / О. Л. Пащенко. – К.: Аконт, 2007. – 72 с.
5. Сиротюк А. Л. Нейропсихологическое и психофизиологическое сопровождение обучения. – М.: ТЦ Сфера, 2003. – 288 с.
6. Семенович А. В. Введение в нейропсихологию детского возраста: Учебное пособие. – М.: Генезис, 2005. – 319 с.: ил.
7. Стадненко Н. М. Методика діагностики готовності до навчання в школі дітей шестирічного віку. / Н. М. Стадненко, Т. Д. Ілляшенко, А. Г. Обухівська. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2001. – 20 с.
8. Цікаві цифри. Використання прийомів ейдетики при онайомленні з цифрами / Авт.-упор. О. О. Яловська. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 128 с.
9. Чепурний Г. А. Як навчитися легко вчитися. Книга 1. Асоціативний зв'язок, цифри та творче мислення. Навчально-методичний посібник. - Вид. 2-е, доп. / Г. А. Чепурний, Ю. В. Палійчук. – Вінниця: ВМГО «Розвиток», 2006. – 80 с.
10. Шевченко С. Г. Комплексный поход к диагностике, коррекции и реабилитации детей с трудностями в обучении // Дефектология. – 1995. - № 1. – с. 30-37.

REFERENCES:

1. Antoshchuk, Ye. V. (2010). *Znaiomtesia, vasha pamiat* [Meet your memory]. Kyiv: Shkilnyi svit.

2. Illiashenko, T., Rozhdestvenska, M. (Eds.). (2014). *Rozvyvaiemo ta navchaimo dytynu. Psykholohichna dopomoha* [Develop and educate the child]. Kyiv: Redaktsiia zahalnopedahohichnykh hazet.
3. Lurii, A. R. (2004). *Osnovy neiropsikhologii* [Fundamentals of Neuropsychology]. (3rd ed.) Moscow: Izdatelskii tsentr «Akademiia».
4. Pashchenko, O. L. (2007). *Asotsiatyvne vyvchennia bukv z elementamy eidetyky. Kreatyvna metodyka dlia roboty z ditmy vid 2 do 6 rokiv* [Associative study of letters with elements of eidetic. Creative technique for working with children from 2 to 6 years old.]. Kyiv: Akonit.
5. Syrotiuk, A. L. (2003). *Neiropsikhologicheskoe i psikhofiziologicheskoe soprovozhdenie obuchenii* [Neuropsychological and psychophysiological accompaniment of training]. Moscow: TTs Sfera.
6. Semenovich, A. V. (2005). *Vvedenie v neiropsikhologiiu detskogo vozrasta* [Introduction to neuropsychology of childhood]. Moscow: Genezis.
7. Stadnenko, N. M., Illiashenko, T. D., & Obukhivska, A. H. (2001). *Metodyka diahnostryky hotovnosti do navchannia v shkoli ditei shestyrichnoho viku* [Methodology of diagnostics of readiness for education at school for children of six years of age]. Kamianets-Podilskyi: Abetka.
8. Yalovska, O. O. (Ed.). (2008). *Tsikavi tsyfry. Vykorystannia pryiomiv eidetyky pry onaiomlenni z tsyframy* [Interesting figures. Use of eidetic techniques when digitizing]. Ternopil: Mandrivets.
9. Chepurnyi, H. A., & Paliichuk, Yu. V. (2006). *Yak navchytysia lehko vchytysia. Knyha 1. Asotsiatyvnyi zviazok, tsyfry ta tvorche myslennia* [How to learn how to easily learn. Book 1. Associated communication, numbers and creative thinking]. (2nd ed.). Vinnytsia: VMHO «Rozvytok».
10. Shevchenko, S. G. (1995). Kompleksnyi pokhod k diagnostike, korrektsii i reabilitatsii detei s trudnostiami v obuchenii [Comprehensive campaign for the diagnosis, correction and rehabilitation of children with learning difficulties]. *Defektologiya*, 1, 30-37.

Oksana Zadorozhnia. Eidetic in Correctional Work with Children with Delayed Mental Development.

The article deals with the problem of intensification correctional and developmental work with children with delayed mental development by using methods of eidetic. The content of the concept of "eidetic" is revealed. On the basis of the theoretical analysis of psychological and pedagogical literature, it is determined that these children belong to the group of the risk of developing lag in cognitive development. The preconditions for the development of the intelligence of such children are preserved. Under favorable conditions, the difficulties of their development prove to be overcome. A key role in their development is played by a timely intensive pedagogical correction.

The urgent task of modern correctional pedagogy is the search for innovative pedagogical technologies to improve the effectiveness of corrective work with children with delayed mental development.

The purpose of this article is to present the results of experimental testing of the influence of eidetic techniques on the effectiveness of correctional work with preschoolers with a delay in mental development.

It was established that the use of eidetic techniques significantly increases the cognitive activity of children with a delay in mental development, is an effective method of enriching and securing vocabulary, memory, imagination, associative thinking, social and emotional development of children. The inclusion of eidetic techniques in working with children with a delay in mental development requires preliminary preparatory work, the games of the eidetic direction need to be gradual and instructive: detailed explanations, showing possible patterns and variants, understanding symbols, associations. The first indicators of the correction effect of the use of eidetic techniques in children is a marked increase in curiosity, inquisitiveness, communicative

activity during classes, the manifestation of arbitrariness, analyzing perception and imagination, as well as the independent search for associative images in surrounding subjects.

The article defines the main directions of improvement of the content of correctional and developmental work with children with delayed mental development by using methods of eidetic.

Keywords: *delay of the mental development, correctional development work, eidetic, eidhetism, mnemotechnology, cognitive activity, memory, imagination, associative-figurative thinking.*

УДК 376

Тетяна Каменчук,

директор Навчально-методичного
центру психологічної служби системи
освіти Вінницької області

<https://orcid.org/0000-0002-6231-8749>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ СЛУЖБ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

У статті проведено порівняльний аналіз діяльності психолого-педагогічних служб системи освіти в умовах інклюзивного навчання в Україні та Чеській Республіці через призму основних нормативно-правових документів з урахуванням специфіки реалізації на регіональному рівні. Досвід діяльності педагогічно-психологічних служб у Чехії в умовах інклюзивного навчання був вивчений шляхом стажування (квітень 2017 р.) у співпраці з Чеською громадською організацією «Асоціацією з міжнародних питань» (АМО). Аналіз нормативно-правової документації щодо захисту та реалізації прав дітей з особливими освітніми потребами в Україні та Чеській Республіці, засвідчив про активне реформування системи освіти в обох країнах: створюються додаткові установи з надання психолого-педагогічних послуг для підсилення освітньої складової у навчанні дітей з особливими освітніми потребами, які до цього часу не мали достатнього масштабу поширення та запиту серед суспільства.

Ключові слова: *діти з особливими освітніми потребами, дитина з інвалідністю, розвиток, інклюзивне навчання, нормативно-правові документи, психологічна служба, психолого-медико-педагогічна консультація, інклюзивно-ресурсний центр, психолого-педагогічні послуги.*

Постановка проблеми. Підвищена увага до питання навчання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі до дітей з інвалідністю, простежується в контексті освітніх реформ багатьох європейських країн. На думку науковців інклюзивна освіта є найвищим щаблем інтеграційних процесів і нині визначається як найбільш значущий інноваційний рух в освіті ХХІ століття. Право на рівний доступ до якісної освіти за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу закладено в міжнародних документах [7,8], які свого часу були ратифіковані Чеською Республікою та Україною (2009 р.), що дало старт для інклюзивної освіти в обох країнах. На особливому контролі є дотримання виконання ст.3 Конвенції про права дітей, в якій першочергова увага приділяється праву та бажанню дітей, в тому числі з інвалідністю, зростати в сім'ї, а також ст.5 Конвенції про права осіб з інвалідністю, де зазначено, що «всі особи є